

Nasypat sýkorkám, a pak se zabít

*J. H. Krchovský, Já už chci domů
Brno, Host, 2015*

Lyrika je nejsilnějším literárním druhem českého písemnictví. Řekneme-li, že i kultury (a snad i kultury v absolutním smyslu), není to možná přehnané. Lyrika znamená vnímavost vůči bytí: všeho a čehokoli! Citlivost vůči čemukoli neznámá jen svět lidí, věcí a tak dál. Znamená i citlivost vůči poetické formě; rytmu a zvuku, jazyku. Jen tam, kde se citlivost vůči bytí a světu setká s citlivostí vůči poetické formě, vzniká lyrika; lyrika ve výsostném smyslu. Výraz formuje bytí, lyrika je postoj. Řekneme-li postoj, znamená to životní úděl. Z postoje nejde odejít, z postoje se necouvá. Úděl lyrika je vysilující; vnímavost vůči čemukoli znamená i kdekoli a kdykoli. Ráno, večer; v noci beze snů i ve snech. Při odpočinku i v práci. Chodba a kancelář, polní cesta, hájek, hospoda. Řeči a zpěv. Euforie a úzkost. Někdy je toho příliš: chtělo by se couvnout, necítit; nebýt. Citlivost vůči bytí je i citlivostí vůči nebytí: čehokoli, včetně mne samého! Sebevražda je vzpoura proti přemíře a přesile bytí.

Známe klasické školy, které dosáhly v artikulaci bytí velikého mistrovství. Jejich formy bývají sevržené, neboť bytí není synonymum života, jak se běžně jeví. Bytí je nitro věcí a dějů. Několik veršů o třešňovém květu, o vonícím prachu ulic po dešti. Krchovský nepíše haiku ani žádnou jinou formu východních škol. Volí formu evropskou a nejevropštější, která ovládá poezii od středověku: čtyřverší! Evropa má čtyřverší v krvi, a chce-li vyslovit věci nejnítěnější, uchyluje se právě k němu; Krchovský má čtyřverší v krvi. „*Vždy jsem měl slabost pro symboly / (ach, na dotek je blízko květ!) / tohle už ale prosím bolí... / nedáš mi – aspoň přivonět?!*“ Definitivní výpověď se vešla do čtyř veršů. Jen devět z šestašedesáti básní Krchovského sbírky má víc než čtyři verše. Ostatní jsou tvořeny jediným čtyřverším; to je k artikulaci *bytí* až dost. Bytí není pojem, který Krchovskému vnucujeme: je to jeho vlastní pojem a výraz! Když řekne: „*Konečně začínám být*“, může to označovat leccos, ale znamená to vždy jedině.

Vstupní báseň (jejíž poloverš dal jméno celé sbírce) je zoufalá jako osamělé dítě. „*Já už chci domů, stýská se mi tady / už přijďte si pro mě, já chci domů!*“ Co všechno se může skrývat v tak jednoduchých větách... Krchovský zahrál na halasovskou notu, a šel v tom dál než Halas: až k jádru touhy po návratu! Řekneme-li, že to jádro je symbolické, může to opět označovat mnoho věcí, od nejkonkrétnějších až po ty zcela imaginární: „*Přilepil jsem známku slzou z brady / a neodeslal. Nemám kam a komu*“. Pláče tu dítě, nebo muž? Pláčou oba. Dítě v muži pláče: ono je odesílatel lyrické zprávy, kterou zapisuje muž. Ten muž ovšem stárne. A jak se čas naklání k okraji, neví poznenáhlu, kudy kam. Návrat do starých míst není návratem mladého času; a utěšující hlas, ruka nikde. Vstupní báseň je svým vyzněním eschatologická – hned v té následující Krchovský vyspílá bohu (s malým písmenem, zato pěkně od plic): „*Nikdo mi neřekl při cestě na svět / že jednou budu zas muset jít nazpět!*“ Z osamělého dítěte se stalo dítě opuštěné.

Je to právě dítě v stárnoucím muži, které je zdrojem možné vnitřní obnovy. Je to ale vůbec k něčemu? Proč se obnovovat a radovat z dalšího jara? I poražený strom může ještě kvést: „*...rozvil se květ... Na s'tatém kmeni! / ještě to neví, že už není*“. Bytí se sytí obnovou; kde se neobnovuješ, nejsi. V tomto smyslu kvetoucí s'tatý peň ještě *je*. Říká-li básník: „*umírám steskem po sobě*“, není to narcismus Doriana Graye! Krchovský je mistrem nenápadných symbolů. Všechno tu vypadá jako běžná realita, a všechno je plné skrytého významu. Je tomu tak proto, že všechno je vtaženo do okruhu niterné účasti. Přemíra bytí je přemírou účasti. Řekli jsme, že do okruhu lyrické účasti může kdykoli a kdekoli vstoupit cokoli... A tak i žena! Tady hraje Krchovský na starou známou notu. Erotický cynismus, gellnerovštější než sám Gellner, milostný výraz protažený stokou. Proč se nám tohle všechno

ještě nezajedlo? Protože v tom všem jde ještě o něco jiného: „...*chci jen tu tvou...*, *ach, vílo malá? / chci víc: abys mě milovala!*“ Hle, květ na sřatém kmeni! Touha být je venkoncem touhou po lásce. Bytostná obnova však opět znamená – domov! Kde ho vzít, a nekrást? Bytí se nekrade, a ironie tě nevykoupí.

Všechno se tu stahuje kolem dvou základních motivů: motivu domova a motivu nebytí! Bytí znamená domov. Být doma znamená mít domov: zdi, mezi nimiž se cítím v bezpečí! Zdi však jsou bezpečné jen zevnitř: když je s někým sdílíme! Sdílíme je? A tady nastupuje motiv nebytí. Protože pokud nesdílíme domov v bytostném smyslu, žijeme v ubytovně, v trvalém provizoriu. Trvalé provizorium umožní přežívat, ne však žít. Existovat, ale ne být: „*zdá se mi živý sen, že nejsem živý*“. Účastenství bez sdílení je nebezpečná věc: ztratím-li se v objektech účasti, zaplaví mne bolest, lítost. Je to angažmá bez úhrady. Po bolesti a lítosti – únava. Nebo alkohol, kocovina. Je to angažmá s trestem. Vtírá se myšlenka na sebevraždu: „*Kouření může zabít / já ale nesmím... Nesmím?! Nesmím*“. Proč nesmím? Kdo mi to zakazuje? Bojím se smrti, nebo mi život stále něco dává? Je ubytovna bytí i ubytovnou naděje? A jaké? V co vlastně doufám? Že pro mne někdo přijede a odveze mne z ubytovny domů? Umíme si představit, že všechno půjde pod tíhou života dál svou cestou, a stále rychleji: „*nasypat sýkorkám... A pak se zabít*“. Jestli nás neudrží naživu sýkorky, tak co tedy?

Krchovského svět je světem ambivalencí. Cynismus a účast, vulgarita a něha, ironie a touha. Nejvýraznější je ambivalence náboženská; snad je obsažena už v jeho pseudonymu. Řekli jsme, že vstupní báseň je svým vyzněním eschatologická a že Krchovský hned v té druhé spílá bohu. „*Jestliže, bože, jsi, tak už mě neseř / podmínky, kterýs dal, jsou prostě nefér!*“ Voltaire po zemětřesení v Lisabonu je proti tomuhle svíčková bába. Jaký smysl ale má (můžete namítnout) oslovovat a doslova obviňovat „boha“, v něhož podle všeho nevěřím? Tento smysl je opět symbolický: je to *bůh* ateisty! Kde všechno zklamalo, sním o vzdáleném břehu a přístavu. Touha být je touhou po lásce. Touha po domovu konverguje k touze po Bohu. Taková je logika věci; logika nevědomá, musíme dodat. Touha je projekt nevědomí. Nemám-li skutečný domov, byl domov ztraceného dětství neskutečný? Nikoli. Touha, abych byl vyveden z bezdomoví, z něhož nedokážu vybřednout, je skutečná! Upíná-li se k imaginárnímu domovu, není to prosté nebytí: je to domov! Ne krchov. Domov. „*Důkaz, že duše není věčná / přijmu až s koncem nekonečna*“. Takový je závěr sbírky. Bude cesta J. H. Krchovského cestou Verlainovou? Nemožné to není, nás však zajímá výlučně její hodnota umělecká; analýza symbolů ještě ani nezačala.

Milan Exner